

III. ÚS 90/95 ze dne 07.12.1995
N 82/4 SbNU 271
Odnětí a přikázání věci v trestním řízení soudním

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

USPraUS

Práva účastníka soudního řízení

III. ÚS 90/95

>

1. Rozhodnutí podle § 262, věta druhá trestního řádu, tedy, aby věc projednal a rozhodl jiný soud téhož druhu a stupně, je svou povahou bezpochyby odnětím a přikázáním věci, a proto pro tento postup musí být splněny obdobné důležité důvody jako pro postup podle § 25 trestního řádu. Takto základním kritériem pro posouzení existence důležitých důvodů je zejména fakt, zda u místně příslušného soudu lze zajistit dodržení základních zásad trestního řízení, jak jsou uvedeny v § 2 trestního řádu a vyloučit jakékoliv pochybnosti o nestrannosti soudu, jako principu uvedeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i v ustanovení § 5 odst. 1 zákona o soudech a soudcích (zákon č. 335/91 Sb. ve znění zákona č. 264/92 Sb. a zákona č. 17/1993 Sb.). Zmíněné důležité důvody musí být zřetelné, zřejmé a bezpochybné a jejich existence musí být jednoznačně prokázána. Rozhodnutí o delegaci je v naznačených souvislostech rozhodnutím zcela výjimečným.

2. Všechny úvahy dané problematiky je potom na místě vnímat z hlediska ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, které hovoří o tom, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci s tím, že příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Ten ji stanovil s tím, že je zásadně dána a postup, kterým je věc odnímána a přidělována soudu jinému je nutno chápat jako postup rozhodně nestandardní a zcela výjimečný. Přitom institut zákonného soudce (jeho odnětí) je důležitým prvkem právní jistoty a nic na tom nemění ani skutečnost, že v § 262 trestního řádu je stanovena jistá výjimka. Ta je ovšem, jak zmíněno, omezena důležitými důvody, které Ústavní soud, jak uvedeno v daném případě, neshledal. Zde je nutno upozornit i na to, že odvolací soud má možnost postupovat v prvním pořadí podle věty první obsažené v ustanovení § 262 trestního řádu. I takovýto postup by měl být výjimečným, když postup podle věty druhé § 262 trestního řádu je průlomem do zásady místní příslušnosti, a tedy vyjádřením zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

<

Ústavní soud České republiky

rozhodl dne 7. prosince 1995
v ústním jednání v senátě ve věci ústavní stížnosti navrhovatele
M. M., proti Krajskému soudu v Praze, t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 7. 3. 1995, sp. zn.
10 To 55/95, v části, jímž se podle § 262 tr. ř. nařizuje, aby věc
projednal a rozhodl Okresní soud v Benešově, se z r u š u j e .

O d ů v o d n ě n í

Navrhovatel podal dne 2. 5. 1995 ústavní stížnost, kterou
Ústavní soud obdržel o den později. Ústavní stížnost směřovala
proti rozhodnutí Krajského soudu v Praze, sp. zn. 10 To 55/95, ze
dne 7. 3. 1995, kterým byl v důsledku odvolání podaného okresní
státní zástupkyní v Kutné Hoře podle § 258 odst. 1 písm. b), c)
trestního řádu napadený rozsudek Okresního soudu Kutná Hora ze dne
25. 10. 1994, sp. zn. 2 T 77/94, zrušen podle § 259 odst. 1
trestního řádu a věc vrácena soudu prvního stupně. Zároveň Krajský
soud v Praze postupem podle § 262 trestního řádu nařídil, aby věc
projednal a rozhodl Okresní soud v Benešově.

V rozhodnutí, kterým bylo nařízeno, aby věc byla projednána
a rozhodnuta Okresním soudem v Benešově, potom navrhovatel
spatřuje porušení svého základního práva stanoveného v čl. 38
odst. 1 Listiny základních práv a svobod, totiž, že nikdo nesmí
být odňat svému zákonnému soudci. Má za to, že v daném případě
nejdou naplněny podmínky pro užití postupu podle § 262 věta druhá
trestního řádu s tím, že nelze dovodit ve věci existenci
důležitého důvodu. Poukázal na skutečnost, že z projednávání dané
věci nebyli vyloučeni soudci z Okresního soudu Kutná Hora (a to
ani předsedové senátů projednávající věci trestní). Ve věci bylo
provedeno obsáhlé dokazování a dále navrhovatel dovozuje, že
senát, který ve věci jednal, je schopen po doplnění dokazování
v intencích rozhodnutí Krajského soudu Praha ve věci rozhodnout.
Dodal, že z tvrzení (uvedeného ve zmíněném rozhodnutí Krajského
soudu Praha) o tom, že jde o věc charakterem velmi citlivou,
mimořádně důkazně náročnou, nelze dovodit, že právě to je
důležitým důvodem pro odnětí věci a jejího přikázání jinému soudu.
Za takovou okolnost nelze označit ani fakt, že věc případně
vyvolala či nevyvolala pozornost v místních poměrech. Má za to, že
skutek, který je projednáván (obžaloba jej kvalifikuje jako
trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1 trestního zákona) je
skutkem, který ničím nevybočuje z obvyklé závažnosti a významu
trestných činů stejného druhu. Poukazuje i na skutečnost, že
Krajský soud v Praze v rámci odvolání poškozené do výroku
o náhradě škody nekriticky přijal důvody, které poškozená uvedla
pro dosažení delegace věci. Uzavírá, že takto dospěl k závěru, že
krajský soud tak postupoval proto, aby bylo dosaženo jiného
rozhodnutí než ke kterému dospěl okresní soud, k takovému postupu
však není v zákoně opory. Závěrem navrhl, aby zmíněné rozhodnutí
Krajského soudu v Praze bylo zrušeno, a sice v části výroku,
kterým se nařizuje, aby věc projednal a rozhodl Okresní soud
v Benešově.

Ze spisu Okresního soudu Kutná Hora, sp. zn. 2 T 77/94,
(vedeného nyní u Okresního soudu v Benešově pod sp. zn. 1
T 82/55), který si Ústavní soud vyžádal, potom zjistil, že proti
navrhovateli je vedeno trestní řízení, když je žalován okresním

státním zástupcem v Kutné Hoře pro trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1 trestního zákona. Ve věci jednal Okresní soud v Kutné Hoře a po obsáhlém dokazování (vedeném ve čtyřech hlavních líčeních) rozhodl rozsudkem ze dne 25. 10. 1994, čj. 2 T 77/93-193, tak, že navrhovatele jako obžalovaného obžaloby zprostil z důvodu uvedeného v § 226 písm. c) trestního řádu (tedy proto, že nebylo jednoznačně prokázáno, že žalovaný skutek spáchal). Zároveň dle § 229 odst. 3 trestního řádu odkázal poškozenou K. V. s jejím nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Do uvedeného rozsudku podalo okresní státní zastupitelství odvolání v neprospěch navrhovatele (zejména pro nesprávné hodnocení provedených důkazů), s návrhem, aby soud odvolací zrušil napadený rozsudek, věc vrátil okresnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí. Odvolání podala i poškozená (polemizuje s hodnocením provedených důkazů), ve kterém též v přístupu soudu k projednávání věci nespátřuje nestrannost, a navrhla, aby odvolací soud delegoval věc k novému projednání a rozhodnutí jinému soudu.

Krajský soud v Praze věc projednal v neveřejném zasedání dne 7. 3. 1995 a rozhodl usnesením, čj. 10 To 55/95-31, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. c) trestního řádu napadený rozsudek zrušil a podle § 259 odst. 1 trestního řádu věc vrátil soudu prvního stupně s tím, že podle § 262 trestního řádu nařídil, aby věc projednal a rozhodl Okresní soud v Benešově. K provedené delegaci potom v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že pro tento postup shledal důležité důvody. Ty spatřuje v tom, že jde o věc citlivou, mimořádně důkazně náročnou, vyžadující přísnou objektivitu. Tu dle jeho názoru (jak plyne z charakteru vytýkaných nedostatků) senát Okresního soudu v Kutné Hoře, který věc projednával, nedodržel, což může vzbuzovat pochybnosti o jeho nepodjatosti. Přihlédl i k námitkám poškozené, která uvedla, že posuzovaný skutek vyvolal pozornost v místních poměrech, byl popisován v místním tisku a je třeba tedy vyloučit jakékoliv ovlivnění soudu těmito okolnostmi. Dodává, že konečně byl z rozhodování ve věci vyloučen podle § 30 odst. 2 trestního řádu další zkušený soudce Okresního soudu v Kutné Hoře, neboť v přípravném řízení rozhodoval o vazbě obžalovaného.

Na vyžádání Ústavního soudu se k věci vyjádřil Krajský soud v Praze přípisem předsedkyně senátu 10 To. Ve vyjádření se uvádí, že soud se neztotožňuje se závěry uvedenými v ústavní stížnosti s tím, že § 262 trestního řádu zvolený postup odvolacího soudu umožňuje a ohledně věcných důvodů potom odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí bez dalšího. Zdůraznil, že jediným důvodem přikázání věci jinému okresnímu soudu byla snaha zajistit odborně kvalitní a zcela objektivní rozhodnutí v závažné a důkazně obtížné trestní věci.

Krajské státní zastupitelství v Praze ve svém vyjádření uvedlo, že je na místě přisvědčit vzneseným pochybnostem o objektivnosti přístupu soudu v této věci. Souhlasně se odvolává na důvody uvedené v odůvodnění rozhodnutí Krajského soudu v Praze s tím, že zákonným soudem může být i ten, který je určen na základě aplikace ustanovení § 262 trestního řádu. Za rozhodující pokládá shledání zákonných předpokladů, které byly splněny ve smyslu důležitých důvodů (tedy vážná pochybnost o objektivitě senátu a přesvědčení odvolacího senátu pramenícího z rozhodovací praxe, že u jiného soudu téhož druhu a stupně bude nezpochybnitelně respektován účel trestních norem, konkrétně

ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu a ustanovení § 1 trestního zákona). Takto se s rozhodnutím Krajského soudu v Praze ztotožňuje, byť v odvolání okresního státního zastupitelství tento postup navržen nebyl a má i za to, že delegace věci Okresnímu soudu v Benešově by neměla ovlivnit rychlost řízení ani přinést jeho výraznější nákladnost.

Předseda Okresního soudu v Kutné Hoře ve svém přípisu uvedl, že v současné době pracuje u soudu 10 soudců z povolání a podle plánu práce jsou k vyřizování trestních věcí přiděleni 3 soudci, a to JUDr. L.V., JUDr. A. M. a Mgr. I. Z.. Mgr. Z. je vyloučen z projednávání uvedené věci ve smyslu ustanovení § 30 odst. 2 trestního řádu, neboť v přípravném řízení rozhodoval o vazbě M. M., ostatní soudkyně se ve věci necítí být podjatými, což také písemně potvrdily, když JUDr. M., která byla předsedkyní senátu, který ve věci dne 25. 10. 1994 rozsudkem čj. 2 T 77/93-193 rozhodl, uvedla, že se necítí a necítí být podjatá, když nemá žádný poměr k projednávané věci ani k osobám, které v ní figurují a při rozhodování postupovala podle příslušných zákonných ustanovení a obvyklým způsobem jako v ostatních věcech.

Z vyjádření vedlejšího účastníka K. K., rozené V., plyne, že dle jejího názoru Krajský soud v Praze neporušil čl. 38 odst. 1, věta první Listiny základních práv a svobod, s tím, že existenci důležitého důvodu ve smyslu ustanovení § 25 tr. ř. (a následně i § 262 tr. ř.) má za danou, a ta spočívá v okolnostech zabezpečujících zjištění objektivní pravdy. Má za to, že jsou dány skutečnosti, zpochybňující nestrannost Okresního soudu v Kutné Hoře a takto jsou tedy splněny zákonné důvody k odnětí věci tomuto soudu a přikázání soudu jinému. Navrhla tedy ústavní stížnost zamítnout s tím, že navrhovatel nebyl takto odňat svému zákonnému soudci, když Krajský soud v Praze zákonným postupem při splnění požadavků Listiny základních práv a svobod přikázal podle § 262 tr. ř. věc jinému soudu, když i tento soud, resp. jeho soudce, je za dané situace oním soudcem, kterého má na mysli čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod se uvádí, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Z čl. 81 Ústavy plyne, že soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy, z čl. 82 odst. 1 Ústavy potom plyne fakt, že soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat. Tato ustanovení ve svém důsledku bezpochyby znamenají snahu zajistit individuální suverenitu soudce v konkrétním řešeném případě, a to i s ohledem na historické zkušenosti s pokusy ovlivnit soudní rozhodnutí a tím i soudce samotného. Vývojem společnosti se tak dospělo k tomu, že soudce má být trvale ustanovený, neodvolatelný, nepřeložitelný a vždy jen ten, kdo je pro výkon soudcovské funkce v určité kauze podle zákona povolán. To vše patří k zabezpečení soudcovy nezávislosti, jeho nestrannosti a takto je nutno chápat i soudcovu osobní odolnost proti zásahům zvenčí, a tedy i zpevnování právní ochrany jeho postavení. Tak je zapotřebí akceptovat i důvody, které vedou k tomu, aby v samém zákoně, resp. již v ústavním ustanovení, byla obsažena uvedená nutná ochrana soudce v zájmu zabezpečení jeho nezávislosti a nestrannosti, ochrana proti možnosti soudce podle potřeby v konkrétní věci měnit. Pojem zákonný soudce je třeba vykládat také ve spojení s dovětkem týkajícím se příslušnosti soudu i soudců. Zákonným soudcem může být takto jen ten, kdo je řádně ustanoven jako soudce

u příslušného soudu, tedy u soudu příslušného pro řešení konkrétní záležitosti.

Tak tomu bylo i v daném případě. S ohledem na uvedený postup krajského soudu je potom nutné zabývat se oněmi důležitými důvody, které umožňují postoupit shora popsané zásady a věc na jejich základě delegovat k rozhodnutí jinému soudu, byť téhož druhu a téhož stupně. Přitom rozhodnutí podle § 262, věta druhá trestního řádu, tedy, aby věc projednal a rozhodl jiný soud téhož druhu a stupně, je svou povahou bezpochyby odnětím a přikázáním věci, a proto pro tento postup musí být splněny obdobné důležité důvody jako pro postup podle § 25 trestního řádu. Takto základním kritériem pro posouzení existence důležitých důvodů je zejména fakt, zda u místně příslušného soudu lze zajistit dodržení základních zásad trestního řízení, jak jsou uvedeny v § 2 trestního řádu a vyloučit jakékoliv pochybnosti o nestrannosti soudu, jako principu uvedeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i v ustanovení § 5 odst. 1 zákona o soudech a soudcích (zákon č. 335/91 Sb. ve znění zákona č. 264/92 Sb. a zákona č. 17/1993 Sb.). Zmíněné důležité důvody musí být zřetelné, zřejmé a bezpochybné a jejich existence musí být jednoznačně prokázána. Rozhodnutí o delegaci je v naznačených souvislostech rozhodnutím zcela výjimečným.

Ústavní soud dospěl v projednávané věci k závěru, že v daném případě tomu tak není. Z připojených spisů lze jednoznačně dovodit, že v dané věci bylo prováděno obsáhlé dokazování a z jeho průběhu nelze nijakým způsobem dovodit, že okresní soud dokazování prováděl a také hodnotil způsobem, který by vzbuzoval vážné pochybnosti o jeho objektivním přístupu k věci. Ani výtky uvedené ve zrušujícím rozsudku krajského soudu nijak výrazně nevybočují z rámce jiných případů obdobného druhu, a to ani z hlediska v podstatě povrchního hodnocení provedených důkazů. Je na místě souhlasit se stěžovatelem, že u trestné činnosti tohoto typu (znásilnění), jde zpravidla o věc charakterem velmi citlivou a často mimořádně důkazně náročnou. Tvrzení krajského soudu, že její projednání vyžaduje přísnou objektivitu, je nadbytečné, neboť tak tomu musí být u všech, tedy i u věci skutkově "jednoduchých". Zajisté lze souhlasit i s tím, že skutek, který je posuzován, vyvolal pozornost v místních poměrech i v místním tisku, ani to není neobvyklé a výjimečné. Úvaha, že by tyto skutečnosti mohly ovlivnit soud, zůstává však pouhou úvahou ničím důvodným nepodepřenou. Stejně tak ani tvrzení, že další zkušený soudce Okresního soudu v Kutné Hoře je z rozhodování vyloučen podle § 30 odst. 2 trestního řádu (jak i vyjádření předsedy soudu a soudců Okresního soudu Kutná Hora uvedené shora). Znovu tedy nutno poukázat na to, že z projednávání uvedené věci Okresního soudu v Kutné Hoře nelze nepochybně dovodit neobjektivní posouzení věci ve prospěch stěžovatele, když tato skutečnost nebyla jako taková prokázána a nelze ji ani jednoznačně a určitě dovodit. Všechny tyto úvahy je potom na místě vnímat z hlediska ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který hovoří o tom, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci s tím, že příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Ten ji stanovil (a tak i v daném případě) s tím, že je zásadně dána a postup, kterým je věc odnímána a přidělována soudu jinému je nutno chápat jako postup rozhodně nestandardní a zcela výjimečný (dosud nejčastěji pro podjatost soudců jednotlivě i soudu jako celku - jak plyne z judikatury). V daném případě by mohlo jít o zřejmé porušení základních zásad trestního procesu, což, jak již uvedeno shora,

připustit nelze. Přitom institut zákonného soudce (jeho odnětí) je důležitým prvkem právní jistoty a nic na tom nemění ani skutečnost, že v § 262 trestního řádu je stanovena jistá výjimka. Ta je ovšem, jak zmíněno, omezena důležitými důvody, které Ústavní soud, jak uvedeno, v daném případě z hledisek shora uvedených, neshledal. Zde je nutno upozornit i na to, že odvolací soud má možnost postupovat v prvním pořadí podle věty první obsažené v ustanovení § 262 trestního řádu (např. i tehdy, jde-li o věc skutkově nebo právně natolik složitou, že je třeba její projednání zkušenějším soudcem). I takovýto postup by měl být výjimečným, když postup podle věty druhé § 262 trestního řádu je, jak již řečeno, průlomem do zásady místní příslušnosti, a tedy vyjádřením zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). V rozhodnutí Krajského soudu Praha, sp. zn. 10 To 55/95 ze dne 7. 3. 1995, takto Ústavní soud shledal porušení čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a proto nezbylo, než aby zmíněné rozhodnutí v části, ve které podle § 262 trestního řádu se nařizuje, aby věc projednal a rozhodl Okresní soud v Benešově, zrušil, když zmíněné rozhodnutí se v dané věci jeví jako minimálně předčasné.

Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. prosince 1995